ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

MEBİ

KONU ÖZETLERİ

TÜRKÇE

TYT

- Zengin ve Anlaşılır İçerik
- Hızlı ve Etkili Öğrenme
- Görsel Destekli Anlatım

İÇİNDEKİLER

1. Sözcükte Anlam 1 9
2. Sözcükte Anlam 2 11
3. Sözcükte Anlam 3 13
4. Sözcükte Anlam 4 15
5. Cümlede Anlam 1 17
6. Cümlede Anlam 2 19
7. Cümlede Anlam 3 21
8. Paragrafta Anlam 1 25
9. Paragrafta Anlam 2 29
10. Paragrafta Anlam 3 35
11. Paragrafın Yapısı 37
12. Ses Bilgisi 1 41
13. Ses Bilgisi 2 43
14. Yazım Kuralları 1 45
15. Yazım Kuralları 2 51
16. Yazım Kuralları 3 55
17. Noktalama İşaretleri 1 61
18. Noktalama İşaretleri 2 65
19. Noktalama İşaretleri 3 69
20. Biçim Bilgisi 1 73
21. Biçim Bilgisi 2 79
22. İsim 83
23. Sıfat 87
24. Zamir 91
25. İsim ve Sıfat Tamlamaları 97
26. Zarf 101
27. Edat, Bağlaç, Ünlem 105
28. Fiilde Kip 109
29. Ek-Fiil 111
30. Fiilde Yapı 113
31. Fiilimsiler 115
32. Fiilde Çatı 119
33. Cümlenin Ögeleri 123
34. Cümle Türleri 127
35. Anlatım Bozuklukları 1 129
36. Anlatım Bozuklukları 2 133

SÖZCÜKLERDE ÇOK ANLAMLILIK

Gerçek Anlam

Bir sözcüğün akla gelen ilk anlamıdır. Temel anlam olarak da adlandırılabilir.

Örnekler

Merdivenlerden inerken **ayağını** burkmuş.

Yere düşen duvar saatinin camı **kırılmıştı.**

Yan Anlam

Bir sözcüğün temel anlama bağlı olarak kazandığı yeni anlamdır. Yakıştırmaca şeklinde de adlandırılabilir.

Örnekler

Şehrin meydanında bir **ayağı** kırık sandalye heykeli vardı.

Bahçedeki hortum **kırıldığı** için su az akıyordu.

DİKKAT

Temel anlam ile yan anlam arasında anlam ilişkisi vardır.

Mecaz Anlam

Bir sözcüğün bir ilgi veya benzetme sonucu temel anlamından tamamen uzaklaşarak kazandığı yeni anlamdır.

Örnekler

Geçirdiği kazadan sonra cesareti **kırılmış**, tırmanmaya ara vermişti.

Yaşam felsefemin en önemli **ayağını** adalet oluşturuyordu.

Terim Anlam

Bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan sözcüklerdir.

Örnekler

Sol anahtarı müzikte kullanılan üç anahtardan biridir.

Şampiyonu **penaltı** atışları belirleyecek.

Bir sözcük cümle içinde farklı anlamlara gelecek şekilde kullanılabilir.

I. Kucağında küçük bir çocuk **tut**uyordu.

II. **Tut**tuğumuz balıkları afiyetle yedik.

III. Bu sahil kasabasında bir ev **tut**tuk.

IV. Eve gelen misafirlere şeker **tut**uyordu.

V. Hepiniz aklınızdan bir sayı **tut**un.

SÖZCÜKLER ARASINDAKİ ANLAM İLİŞKİLERİ

Eş Anlamlı (Anlamdaş) Sözcükler

Yazılışları farklı anlamları aynı olan sözcüklerdir.

al	(kırmızı)
kara	(siyah)
soru	(sual)
yanıt	(cevap)

Yakın Anlamlı Sözcükler

Birbirinin yerini tam olarak tutmamakla birlikte cümle içinde birbirinin yerine kullanılabilen sözcüklerdir.

Çimlere basmayın, diyerek gençleri uyardı.

ezmeyin

Çocuklar bu akşam erkenden uyudu.

Yattı

Zıt (Karşıt) Anlamlı Sözcükler

Anlamca birbirinin tam tersini ifade eden sözcüklerdir.

uzun	kısa
güzel	çirkin
sıcak	soğuk
zengin	fakir

Sesteş (Eş Sesli) Sözcükler

Yazılışları aynı anlamları farklı olan sözcüklerdir.

Örnek: çay, yüz vb.

Somut-Soyut Anlamlı Sözcükler

Beş duyu organından herhangi biriyle algılanabilen sözcükler **somut**, zihin ve his yoluyla algılanabilen sözcükler **soyut** anlamlıdır.

Somut anlamlı sözcükler	araba, su, soğuk, ses, ışık…
Soyut anlamlı sözcükler	akıl, sevgi, nefret, rüya, zaman…

Nitel-Nicel Anlamlı Sözcükler

Varlıkları renk, durum, biçim bakımından belirten sözcükler **nitel** anlamlı; sayılabilen, ölçülebilen, derecelendirilebilen veya azalıp çoğalabilen yanlarıyla anlatan sözcükler ise **nicel** anlamlıdır.

Sınavdaki soruların kolay olması hepimizi şaşırtmıştı.

nitel

Bahçenin ortasındaki derin kuyuya bir teneke sallandırdı.

nicel

Kuşun ayaklarına dolaşan uzun ipi makasla kesip çıkardı.

nicel

Etrafımızda mutlu insanların olması bizi olumlu şekilde etkiler.

nitel

Genel-Özel Anlamlı Sözcükler

Aynı türden varlıkları topluca ifade eden sözcükler genel, tek tek ifade eden sözcükler özel anlamlıdır.

Genel Anlam	Özel Anlam
Ağaç	Çam
Kuş	Bülbül
Çiçek	Gül

Yansıma Sözcükler

Doğadaki seslerin taklit edilmesiyle oluşan sözcüklerdir.

Arıların **vızıltıları** bahçenin her yerinden duyuluyordu.
Dün akşamki maçta iki tane top **patlatmışlar**.
Arkadaşının kulağına bir şeyler **fısıldadı**.

SÖZCÜKLER ARASINDAKİ ANLAM OLAYLARI

Mecazımürsel (Ad Akarması): Benzetme amacı güdülmeden bir sözün başka bir söz yerine kullanılmasıdır.

İç-dış ilişkisi

Tabağını bitirmeden masadan kalkma.

Parça-bütün ilişkisi

Mersin'e bir yük gemisi yanaştı.

Yer-insan ilişkisi

Haberi duyunca tüm **kasaba** üzüldü.

Sanatçı-eser ilişkisi

Mehmet Akif'i her okuyuşumda ayrı zevk alırım.

Neden-sonuç ilişkisi

Bu hafta her gün **bereket** yağdı.

Yön-ülke ilişkisi

Batı, bizi bu konuda destekledi.

Deyim Aktarmaları			
Duyular Arası Aktarma	İnsandan Doğaya Aktarma	Doğadan İnsana Aktarma	Doğadan Doğaya Aktarma
Yumuşak sesiyle herkesi etkiledi.	Kaptan tayfalara **esip gürledi.**	Ağaçların kuşlarla **dostluğu** hiç bitmez.	Yıllar durmadan **akıyor.**

Dolaylama: Bir sözcükle anlatılabilecek kavramın birden çok sözcükle anlatılmasıdır.

kaleci-file bekçisi teyze-anne yarısı eş-hayat arkadaşı

Güzel Adlandırma: İnsanlarda korku uyandıran veya uğursuzluk olduğuna inanılan durum ve varlıkları daha güzel çağrışımlar uyandıracak başka sözcüklerle adlandırmadır.

felç-inme ölüm-vefat etmek verem-ince hastalık

Kinaye-Tariz-Benzetme

Kinaye: Bir sözün mecaz anlamını kastederek hem gerçek hem mecaz anlamda kullanılmasıdır.

Örnek: Eli açık insanların gönlünün iyilikle dolu olduğuna inanırım.

Tariz: Bir sözün tersini kastedecek biçimde kullanılmasıdır.

Örnek: Aferin, sınava çok çalıştığınız notlarınızdan belli.

Benzetme: Aralarında türlü yönlerden ilgi bulunan iki şeyden benzerlik bakımından güçsüz olanla güçlü olanı karşılaştırarak anlatmaktır.

Örnek: Gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi evler.

Somutlama: Soyut bir kavramın benzetme, kişileştirme yoluyla veya deyimler aracılığıyla somut sözcüklerle ifade edilmesidir.

Örnek: Umut yediğim ekmek, içtiğim sudur.

Anlam İyileşmesi	Anlam Kötüleşmesi
Emek İlk anlam:Eziyet,acı Kazandığı anlam: Özenle yapılan iş.	**Bayağı** İlk anlam: Eskisi gibi Kazandığı anlam: Kalitesiz,adi.

Anlam Genişlemesi	Anlam Daralması
Ödül İlk anlam: Güreş sonrası verilen mükafat. Kazandığı anlam: Her türlü başarıdan sonra verilen mükâfat.	**Erik** İlk anlam: Çekirdekli küçük meyvelere verilen ad. Kazandığı anlam: Sadece bir meyvenin adı.

SÖZ ÖBEKLERİ		
Uzun deneyim ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikteki sözlerdir.	Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlamı olan kalıplaşmış söz öbekleridir.	Aralarında çeşitli ilgiler bulunan iki sözcüğün yan yana kullanılması sonucu oluşan kalıplaşmış söz söz öbekleridir.
Atasözleri	**Deyimler**	**İkilemeler**
Toplumun değer yargılarını yansıtır ve öğüt verirler. Anonimdir. Kısa ve özlü sözlerdir. Gerçek, mecaz hem gerçek hem mecaz anlamlı olabilir. Dizilişleri değiştirilemez. Kelimelerin yerine eş anlamlısı kullanılamaz.	Öğüt vermezler. Anonimdir. Kısa ve özlü sözlerdir. Mecaz anlamlıdır, gerçek anlamını koruyan deyimler de vardır. Dizilişleri değiştirilemez. Kelimelerin yerine eş anlamlısı kullanılamaz.	Aynı ya da yansıma sözcüğün tekrarıyla; anlamdaş, yakın anlamlı, zıt anlamlı, biri anlamlı diğeri anlamsız, ikisi de anlamsız sözcüklerle oluşturulabilir.

Örnekler:

Dost ile ye, iç, alışveriş etme.	⇒	Gerçek anlamlı ATASÖZÜ
Acele işe şeytan karışır.	⇒	Mecaz anlamlı ATASÖZÜ
Ağır kazan geç kaynar.	⇒	Gerçek-mecaz anlamlı ATASÖZÜ
Yaptıklarıyla **gözümden düştü.**	⇒	Mastar hâlinde, mecaz anlamlı DEYİM
Dünden beri **ağzını bıçak açmıyor.**	⇒	Cümle şeklinde DEYİM
Ağır ağır peşinden gidiyordum	⇒	Aynı sözcüğün tekrarı ile oluşan İKİLEME
Şıpır şıpır ter akıyordu.	⇒	Yansıma sözcüğün tekrarı ile oluşan İKİLEME
Dayalı döşeli bir ev aldı kendine.	⇒	Yakın anlamlı sözcüklerle oluşmuş İKİLEME
Tek tük ihtiyacım kalmıştı.	⇒	Biri anlamlı diğeri anlamsız kelimeden oluşan İKİLEME
Sorduklarıma **kem küm** cevap verdi.	⇒	İkisi de anlamsız kelimeden oluşan İKİLEME

ANLAM İLİŞKİLERİNE GÖRE CÜMLELER

Yakın Anlamlı Cümleler

Aynı düşünce etrafında gelişen cümlelerdir.

Bu cümlelerde belirli bir konu benzer bakış açılarıyla değerlendirilir.

Örnek:

*Kendisiyle barışık olamayanlar, sürekli birlikte olduğu insanlara bile küskündür.

*Kendini sevmeyen ve kendine saygı duymayan insan, başkalarıyla iyi geçinemez.

Neden-Sonuç Cümleleri

Bir sonucun meydana gelmesine sebep olan durumla birlikte verildiği cümlelerdir.

Örnek:

*Geç kaldığı için sınavını bitiremedi.

*Hedeflerimin peşinden koşunca hayallerime kavuştum.

*Hastalandığımdan okula gidemedim.

Amaç-Sonuç Cümleleri

Yargının amacıyla birlikte verildiği cümlelerdir.

Örnek:

*Seni göreyim diye buralara kadar geldim.

*Kitap okumak için sessiz bir ortam gerek.

*Okula gitmek üzere yola çıktım.

Koşul Cümleleri

Yargının gerçekleşmesinin bir durum veya olguya bağlı olduğu cümlelerdir.

Örnek:

*Gençliğinde çalışırsan sonra rahat edersin.

*Kitap okudukça çok mutlu oluyorum.

*Buraya geldiğinde birlikte çalışırız.

Örneklendirme

Yargıyı somut hâle getirmek amacıyla örneklere yer verilen cümlelerdir.

Örnek:

*_Osmancık, Küçük Ağa_ gibi romanlar tür bakımından tarihi romanlar arasındadır.

Açıklama

Önce sonucun sonra nedenin söylendiği cümlelerdir.

Örnek:

*Beni dinlemiyorlar demek ki ben onlar için önemli değilim.

*Soruyu anlamakta zorlandım çünkü o derse katılamamıştım.

Karşılaştırma

Varlık, kavram ve durumları benzerlik, farklılık, eşitlik, üstünlük gibi ilgiler kurarak kıyaslayan cümlelerdir.

Örnek:

*Evimiz iç çitin içindeki en güzel evdi.

*Bu filmden daha güzelini izlememiştim.

DİKKAT

✓ Cümlede neden - sonuç ilgisi "için, diye, -den ötürü, -den dolayı" edatları, "çünkü, mademki, de, ki, zira" bağlaçları, "-den, -dığından, -ınca" ekleriyle sağlanır.

KRİTİK BİLGİ

Neden-sonuç cümlelerinde sonuç kısmına sorulan "neden, niçin" sorularının cevabı bulunur.

DİKKAT

✓ Amaç - sonuç ilişkisi genellikle "için, üzere, diye" edatları, "-e" ekiyle sağlanır.

HATIRLAYALIM

Neden - sonuç cümlelerinde "neden" gerçekleşmiştir ancak amaç - sonuç cümlelerinde "amaç" henüz gerçekleşmemiştir.

KRİTİK BİLGİ

Amaç-sonuç cümlelerinde "ne için, hangi amaçla" sorularının cevabı bulunur.

DİKKAT

✓ Koşul anlamı genellikle "-sa, -se" eki "üzere, yeter ki, ama, mi" edat ve bağlaçları "-ınca, -dıkça,- madan" ekleriyle sağlanır.

KRİTİK BİLGİ

Koşul cümlelerinde "hangi şartla" sorusunun cevabı bulunur.

DİKKAT

✓ Açıklama ilgisi genellikle "çünkü, demek ki, öyleyse, anlaşılıyor ki" gibi bağlaçlarla sağlanır.